Kronika

Sprawozdanie z konferencji terenowej w Białowieży 5 i 6 kwietnia 1968 r. n.t. „Zagospodarowanie Puszczy Białowieskiej"

Z inicjatywy Komisji Zagospodarowania Lasu Polskiego Towarzystwa Leśnego oraz przy współudziale organizacyjnym Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych w Białymstoku, w dniach 5 i 6 kwietnia 1968 r. w Białowieży odbyła się konferencja terenowa poświęcona zagospodarowaniu Puszczy Białowieskiej. Była ona jedną z wielu narad organizowanych przez Komisję Zagospodarowania Lasu PTL poświęconych regionalizacji zasad hodowlanych w kraju.

W konferencji wzięło udział ogółem 45 uczestników z OZLP w Białymstoku, z wyższych uczelni w Warszawie, Poznaniu i Krakowie, z Instytutu Badawczego Leśnictwa, z miejscowych placówek badawczych i Państwowego Technikum Leśnego, Naczelnego Zarządu Lasów Państwowych, Biur Urządzania Lasu i Projektów Leśnictwa w Warszawie, Białymstoku, Łodzi i Radomiu, oraz z miejscowych nadleśnictw.

Konferencję otworzył i powitał jej uczestników gospodarz terenu, dyrektor OZLP w Białymstoku — mgr inż. Roman Filipowicz. Wyraził on m. in. przekonanie, że dyskusja i wnioski podjęte na konferencji pomogą prawidłowo rozwiązać wiele zagadnień nurtujących miejscową alp.

Obradom konferencji przewodniczył prof. dr E. Ilmurzyński.

Prezes Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Leśnego — prof. dr F. Krzysik wyraził uznanie Komisji Zagospodarowania Lasu za zajmowanie się problematyką nurtującą leśników naukowców i praktyków. Stwierdził jednak, że już nie raz podejmowano wnioski i dezyderaty dotyczące ulepszenia organizacji gospodarstwa leśnego w Puszczy, gorzej natomiast przedstawia się sprawa wprowadzenia tych dezyderatów do praktyki leśnictwa. Życzył, aby obecne wnioski znalazły możliwość realizacji.

Następnie wygłoszono poniżej omówione 4 referaty.

1. S. Graniczny, W. Mierzejewski — „Dawne kierunki gospodarczego wykorzystania naturalnych zasobów leśnych i pierwsze próby planowej gospodarki w Puszczy Białowieskiej do 1939 r.".

2. S. Graniczny, W. Mierzejewski — „Współczesne dążenie do zagospodarowania Puszczy Białowieskiej z uwzględnieniem postulatów gospodarczo-społecznych i naukowych".

Autorzy przedstawili historię Puszczy Białowieskiej od czasów najdawniejszych do chwili obecnej. Na jej tle podkreślili dążenia światłych leśników do zachowania jej unikalnego, puszczańskiego charakteru. Au-

torzy z racji osobistego zajmowania się od dawna problematyką Puszczy oraz na podstawie badań i doświadczeń innych naukowców i praktyków przedstawili wiele istotnych założeń i wniosków zmierzających do dalszego usprawnienia organizacji gospodarstwa w Puszczy Białowieskiej, oraz „...do utrzymania nieprzemijających naturalnych wartości przyrodniczych i naukowych Puszczy".

W referatach wykazano historyczne zmniejszanie się zasobów drzewnych przy wzrastającym rozmiarze pozyskania, zmienność metod zagospodarowania, niszczący wpływ nadmiaru zwierzyny w XIX i XX wieku, potrzebę oparcia się w zagospodarowaniu na opracowanej w 1960 r. ekspertyzie i wytycznych, konieczność wyodrębnienia różnych grup gospodarczych drzewostanów oraz potrzebę rozwoju leśnictwa eksperymentalnego i dalszych wszechstronnych badań w Puszczy.

3. A. R e i n d l — „Problemy gospodarcze Puszczy Białowieskiej".

Autor przedstawił historię urządzania lasu na terenie Puszczy, przytaczając jednocześnie ważniejsze dane liczbowe w różnych okresach jej istnienia. Stwierdził zmniejszanie się udziału dębu na terenie Puszczy. Ewentualne zwiększenie użytków rębnych, głównie w postaci drewna dębowego, proponował uzależnić od polepszenia stanu upraw. Podobnie jak autorzy poprzednich referatów, stwierdził bardzo częste wprowadzanie w przeszłości istotnych zmian w zakresie sposobów zagospodarowania i urządzania. Podkreślił konieczność poprawy stosunków na odcinku zagospodarowania i przebudowy drzewostanów, jak też na odcinku polepszenia warunków pracy zatrudnionym pracownikom.

4. S. W r o c z y ń s k i — „Zagadnienie szkód od zwierzyny łownej i żubrów na terenie Puszczy Białowieskiej z uwzględnieniem regulacji stanu, zagospodarowania łowisk, ochrony drzewostanów i upraw".

Autor omówił stan zwierzyny i wyrządzane przez nią szkody w poszczególnych nadleśnictwach w okresie ostatnich 10 lat. Mówił o niedokładności dotychczasowych metod inwentaryzacji zwierzyny i o braku odpowiednich kompetencji alp w podejmowaniu decyzji odnośnie do regulacji stanu zwierzyny. Specjalnie zaakcentował ogromne szkody wyrządzane w Puszczy przez nadmierną liczbę żubrów przebywających na wolności. Duże szkody dla Puszczy wynikają z podejmowania decyzji w powyższych sprawach bez uzgodnienia z miejscowym OZLP.

Po referatach i krótkiej dyskusji udano się na teren nadleśnictw Zwierzyniec, Leśna i Białowieża w celu obejrzenia fragmentów drzewostanów, będących udokumentowaniem najważniejszych problemów organizacyjno-gospodarczych w Puszczy. Uczestników konferencji oprowadzał po terenie zastępca dyrektora OZLP — mgr inż. W. S o s n o w s k i.

1. Powstawanie, ochrona i pielęgnacja upraw i młodników. Zagadnienia te pokazano na przykładach w oddz. 450A, 425A, 422B. W dyskusji podkreślono bardzo dużą różnicę w jakości upraw i młodników nieuszkodzonych przez zwierzynę (głównie żubry) oraz upraw od pewnego czasu permanentnie niszczonych przez zwierzynę w całej Puszczy. Zniszczenie to przekreśla 20 letni dorobek hodowlany miejscowych leśników.

2. Problem trzebieży późnych i przebudowy drzewostanów osikowo-brzozowych III kl. wieku powstałych głównie w wyniku wykonanych przez firmę „CENTURY" i w okresie I wojny światowej, dużych zrębów

zupełnych na łącznej przestrzeni ponad 10 tys. ha lasów zilustrowano w oddz. 392C.

3. Zagadnienie przebudowy drzewostanów mieszanych z przedwcześnie powstałym, w wyniku wadliwego stosowania rębni częściowej, odnowieniem olszy i jesionu pod okapem jesionu, olszy, świerka i dębu w wieku 100—120 lat, pokazano w oddz. 464B. Jak wykazała dyskusja, konieczne jest indywidualne, zróżnicowane podejście do poszczególnych części składowych drzewostanów. Odsłanianie dolnego piętra i podrostu nie powinno odbywać się szablonowo.

4. Wykorzystanie odnowień naturalnych pod okapem starszych drzewostanów — oddz. 488D. Stwierdzono, że odnowienia te z reguły znacznie odbiegają od składu określonego gospodarczym typem drzewostanów i wymagają często długiego okresu odnowienia dla utrzymania korzystnej, specyficznej dla Puszczy struktury wielogatunkowej i różnowiekowej.

5. Drzewostany najstarszych klas wieku na terenie Puszczy Białowieskiej projektowane do użytkowania w okresie 1969—1979 r. (na przykładzie oddz. 488D) stanowiły końcowy etap dyskusji terenowej. Postulowano utrzymać w tych drzewostanach wysoki wiek rębności, polemizując z pojęciem tzw. drzewostanów przestarzałych w drzewostanach różnowiekowych.

Do szczególnie przykrych i niepokojących wrażeń doznanych w toku terenowej lustracji zaliczyć należy ogromne szkody wyrządzane w uprawach i młodnikach przez zwierzynę, głównie przez żubry, a także stwierdzoną dużą rozbieżność między składami gatunkowymi upraw i młodników na bogatszych siedliskach a składami gatunkowymi odpowiadającymi gospodarczym typom drzewostanów.

W dyskusji zabrało głos łącznie 22 uczestników konferencji: A. Czerwiński, J. Dalmaczyński, J. Faliński, R. Filipowicz, T. Gierliński, S. Graniczny, S. Gunia, M. Hajduk, E. Ilmurzyński, J. Jarecki, K. Korzeniowski, F. Krzysik, L. Kulig, T. Mokrzycki, A. Reindl, T. Szczęsny, A. Sokołowski, W. Sosnowski, T. Włoczewski, E. Więcko, B. Zabielski, T. Zieliński. Większość z wymienionych występowała w dyskusji kilkakrotnie.

Przed omówieniem wyników dyskusji, która z konieczności zostanie podana w formie uogólnionej, nieco więcej uwagi warto poświęcić obszernemu wystąpieniu dyrektora Zarządu Ochrony Przyrody doc. dra T. Szczęsnego. Punkt widzenia doc. Szczęsnego odnośnie do rozpatrywanej problematyki często różnił się istotnie od wypowiedzi autorów referatów oraz od opinii innych dyskutantów. Stwierdził on, że osiągnięciami w hodowli restytucyjnej żubra i uratowaniem tego gatunku przed wyginięciem szczycimy się za granicą. Puszcza Białowieska, jako unikalnej wartości obszar leśny, kojarzy się, zdaniem doc. Szczęsnego przede wszystkim z żubrem, któremu należy w niej zachować obywatelstwo. Podkreślił on, że prowadzenie w Puszczy jednocześnie prawidłowej gospodarki leśnej,. nastawionej na realizację celów gospodarczo-produkcyjnych oraz hodowli żubra jest niemożliwe. Sugerował zaliczenie całej Puszczy do I grupy lasów. Poinformował również, że część po stronie radzieckiej jest zagospodarowana wg zasad uwzględniających hodowlę żubra i zwierzyny łownej. Przy ustalaniu pojemności łowisk, zdaniem doc.

Szczęsnego, należy pierwszeństwo przyznać żubrowi, dla którego Puszcza jest jedynym obszarem leśnym. Zaproponował zmodyfikowanie gospodarki leśnej z uwzględnieniem potrzeb hodowli żubra, którego właściwy stan docelowy powinien być określony. W hodowli restytucyjnej żubra główną rolę spełniają dwa kraje: Polska i ZSRR. Należy dążyć, aby do realizacji tego zadania włączyły się także inne kraje. W Puszczy Białowieskiej za docelową liczbę żubrów na wolności uważa się 200 sztuk. Obecnie podejmuje się kroki mające na celu rozprzestrzenienia żubrów na terenie całej Puszczy, gdyż dotychczasowa ich koncentracja przyczynia się do nasilenia szkód. Dyrektor Szczęsny wypowiedział się za większymi uprawnieniami dla miejscowych gospodarzy w sprawie redukcji nadmiaru zwierzyny łownej.

W toku dyskusji poruszono wiele zagadnień, dotyczących zarówno problematyki zawartej w referatach, jak i spostrzeżeń z lustracji drzewostanów, a głównie w zakresie szkód wyrządzonych przez żubry i zwierzynę łowną.

Bardzo dużo uwagi poświęcono roli Puszczy, jako jedynego tego rodzaju w świecie, unikalnego obiektu przyrodniczego, zarówno pod względem hodowli w niej żubrów, jak i zachowania rzadkich form drzewostanów. Podkreślono, że zachowany w niej jeszcze unikalny charakter drzewostanów zobowiązuje nas do ochrony i wykorzystania w odnowieniu nowych pokoleń. W trosce o Puszczę jako o całość, prawie wszyscy dyskutanci podkreślali konieczność podjęcia w organizacji gospodarstwa leśnego takich kroków, które by w pełni zapewniły ochronę zarówno fitocenozy, jak i zoocenozy — dwóch nierozerwalnych składników biocenozy Puszczy. Przy omawianiu zoocenozy, dużo miejsca poświęcono jej najbardziej atrakcyjnemu przedstawicielowi tj, żubrowi. Sugerowano również objęcie ochroną, jako przeciwwagi, zwierząt drapieżnych. Mówiąc o ochronie fitocenozy i zoocenozy podkreślano konieczność zachowania właściwej między nimi równowagi. Wyrażano bowiem w sposób bardzo zdecydowany obawy odnośnie do nadmiernej liczby zwierzyny w tym również żubra. Wypowiedzi te opierano na przykładach masowych szkód w uprawach i młodnikach spowodowanych przez żubra i zwierzynę łowną, podkreślono przy tym problematyczność stosowanych dotychczas metod określania pojemności siedlisk. Uznano za konieczne przeprowadzenie odpowiednich studiów w tym zakresie.

W celu stworzenia bardziej odpowiednich warunków do prowadzenia gospodarstwa leśnego, wypowiadano się zdecydowanie za zaliczeniem Puszczy Białowieskiej do lasów grupy I. Posunięcie takie motywowano głównie nadzieją, że stworzy to pierwszy akt prawny do specjalnego traktowania Puszczy (innego niż normalnych lasów gospodarczych), ujętego odpowiednim statutem. Były także sporadyczne głosy poddające w wątpliwość efektywność takiego posunięcia. Padały również propozycje utworzenia z całej obecnej gospodarczej części Puszczy rezerwatu częściowego z odpowiednio sporządzonym planem produkcyjnym oraz planem obejmującym pozostałe funkcje Puszczy, jakie ze względu na swój charakter ma ona do spełnienia. Takie rozwiązanie, oprócz wielu stron ujemnych (m. in. konieczność zmiany gospodarza), miało by tę stronę dodatnią, że całość zagadnień zarówno ochrony fitocenozy, jak i zoocenozy znalazłaby się w jednym ręku.

Ze strony pracowników alp przeważały zdania, aby ograniczyć się do opracowania odpowiedniego statutu, traktującego Puszczę jako lasy specjalne grupy II, gwarantującego autonomiczność Puszczy, większą swobodę działania i odpowiednie środki finansowe [1].

Poza tym w dyskusjach stwierdzono potrzebę opracowania nowych norm pracy, w celu podniesienia jakości wykonywanych zabiegów pielęgnacyjnych i innych prac w leśnictwie.

Podkreślono konieczność podejmowania odpowiednich badań kompleksowych, dotyczących m. in. ustalenia uchwytnych kryteriów równowagi biologicznej w Puszczy i środków zmierzających do jej zapewnienia; ustalenia zdolności produkcyjnej drzewostanów i optymalnego dla nich wieku rębności oraz sposobów zagospodarowania. Dużą rolę będzie mogło tu spełnić wyodrębnione leśnictwo eksperymentalne.

Osobną grupę zagadnień omawianych w czasie konferencji były sprawy związane z rewizją planów urządzenia Puszczy. Chodziło tu o wytyczne dla I i II komisji techniczno-gospodarczej. Omówiono wiele ważnych zagadnień z tego zakresu.

Jako ostatni w dyskusji zabrał głos zastępca dyrektora do spraw zagospodarowania lasu w OZLP Białystok — mgr inż. W. Sosnowski. Poza ustosunkowaniem się do ważniejszych problemów poruszanych w dyskusji, mówca podziękował prof. drowi Krzysikowi, prof. drowi E. Ilmurzyńskiemu i wszystkim członkom Komisji Zagospodarowania Lasu za pomoc w rozwiązywaniu problemów organizacyjno-gospodarczych Puszczy i prosił Komisję o dalszą współpracę.

Dyskusję podsumował prof. dr F. Krzysik. Podkreślił on m. in. konieczność zajęcia się przez Komisję Zagospodarowania Lasu zagadnieniami podstawowymi oraz ustaleniem wytycznych dalszego zagospodarowania Puszczy. Podkreślił celowość uwzględnienia w długofalowym planie zachowania drzewostanów VII do X klasy wieku.

Mówca ustosunkował się pozytywnie do wypowiedzi przedstawiciela KW PZPR w Białymstoku, wychowanka SGGW, mgra inż. Jana Jareckiego. Stwierdził, że fakt czynnego udziału w naradzie przedstawiciela KW PZPR napawa nas nadzieją co do możliwości realizacji podjętych wniosków. W zakończeniu prof. Krzysik serdecznie podziękował Komisji Zagospodarowania Lasu PTL i zastępcy przewodniczącego S. Granicznemu oraz miejscowej alp i BULiPL za udział w zorganizowaniu konferencji i stworzenie przyjemnej, gościnnej atmosfery.

Prof. dr E. Ilmurzyński, zamykając obrady zapewnił zebranych, że Komisja dołoży starań, mających na celu zrealizowanie wniosków konferencji.

Opracował T. Gierliński

---

[1] Na I KTG dla Puszczy w 1968 r. uzgodniono ostatecznie postulat o zaliczeniu Puszczy do lasów gr. I — specjalnych, o odpowiednio opracowanym statucie, eksponującym jej specyficzne cele i potrzeby.